



ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЎ, ФАН ВА
ИНОВАТСИЯҲОН РЕСПУБЛИКАИ
ЎЗБЕКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ
САМАРҚАНД
БА НОМИ ШАРОФ РАШИДОВ



Ба рўйхат гирифта шуд:

№ ДБ-60230100-3.06

«2» 10 соли 2024



“ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ”

Ректори ДДО

Р.И. Халмуродов

соли 2024

ДАСТУРИ ТАЪЛИМИЙ
аз фанни
ТАЪРИХИ ЗАБОНИ ТОЧИКЎ

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Фан/Коди модул ТТТ1306		Соли хониши 2025-2026	Семестр 3	ECTS-Кредитҳо 6	
Фан/ Намуди фан: Мачбури		Забони таълим Тоҷикӣ		Ҳаҷми соатҳои ҳафтаина дарс 6	
1	Номи фан	Мешғулоти аудиторӣ (соат)		Таълими мустақил (соат)	Ҷамъи сарборӣ (соат)
	Таърихи забони тоҷикӣ	82		98	180

Мақсад фан (МФ)	
МФ1	I. МАЗМУНИ ФАН Мақсад аз омӯхтани фан – фанни «Таърихи забони тоҷикӣ» аз ҷониби донишҷӯёни факултетҳои филологӣ иборат аз он аст, ки толибилмон бояд оиди асосҳои назарии таърихи ташаккул ва даврони таърихӣ инкишофи забони тоҷикӣ донишҳои муокаммали ба талаботи андозаи ҳаҷми мутабиқро соҳиб гарданд, оиди пайванди забони тоҷикӣ бо ғуруҳи забонҳои эронӣ маълумот дошта, оиди ҳат ва имло, қонуниятҳои грамматикӣ забони тоҷикии пешина малакаи муайяно соҳиб бошанд. Вазифаҳои фан - ба мутахассисон-филологҳои тоҷик, ки дар қаламрави Ёзбекистон бо кори тадрису тадқиқи илмӣ машғуланд, дар бораи шакли аввалини грамматикаи забони тоҷикӣ маълумот додан, бо навҳои пешинаи ҳат ошно намудан, хусусиятҳои луғавӣ, фонетикӣ, морфологӣ ва синтаксисии забони қадимаи тоҷикро омӯзонидан мебошад.

Мазмуни фан	
II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРӢ (машғулоти маърузавӣ)	
II.I. Ба таркиби фан мавзӯҳои мазкур дохил мешавад:	
Шакли машғулоти: маъруза (М)	
M1	Муқаддима. Мавзун бахси фанни таърихи забон . Мавзун бахси таърихи забон ва аҳамияти он. Мақсад ва вазифаҳои фанни таърихи забон. Алокаи забон бо ҷамъият. Инкишофи забон. Алоқамандӣ ва иртиботи таърихи забон бо илмҳои таърих, археология, этнография, полеонтология ва таърихи адабиёт. Мавқеъ ва нақши методи муқоисавӣ-таърихӣ дар

	омузишу баррасии таърихи забон.
M2	Пайдоиши давлатҳои аввалин Давлати Мод (дар миёнаҳои асри IV пеш аз мелод). Давлати Хохоманишиҳо. Истилои Искандари Мақдунӣ ва нест карда шудани осори хаттии гузаштагон. Давлати Сосониён (224-651 пеш аз мелод). Сарчашмаҳои хаттии забони портӣ ва забони порсии миёна.
M3	Оилаи забонҳои хиндуаврупоӣ Оилаи забонҳои хиндуаврупоӣ. Наздикии забонҳои оилаи хиндуаврупоӣ. Шарҳи гурӯҳҳои алоҳидаи оилаи забонҳои хиндуаврупоӣ. Фонетикаи хиндуаврупоӣ. Садонокҳо, ҳамсадоҳо ва сонантҳо. Таснифоти садонокҳо. Садонокҳои устувор ва ноустувор. Назарияи шачара ва мавҷ дар муайян намудани забони мабдаъ (нахустзабон). Хиссаҳои номии нутқ дар забони хиндуаврупоӣ. Категорияҳои грамматикӣ хиссаҳои номии нутқ. Системаи падежҳои хиндуаврупоӣ. Мукоисаи падежҳо бо забони ғайрихиндуаврупоӣ. Шаклҳои гуногуни системаи феъл.
M4	Забонҳои зинда ва матруки гурӯҳи забонҳои эронӣ. Забонҳои зиндаи гурӯҳи забонҳои эронӣ. Омӯзиши Забонҳои матрук ва гурӯҳҳои он. Асоси ба гурӯҳҳо ҷудо шудани забонҳои матрук. Гурӯҳҳои забонҳои матрук.
M5	Пайдоиши хат ва навъҳои он. Пайдоиши хат. Аҳамияти хат. Мақоми хат дар инкишофи забон. Дараҷаҳои инкишоф ва интишори хат. Хат ва навъҳои он. Навъҳои машхуртарини хат. Аломатҳои асосии хатҳои давраи қадим. хатҳои предметӣ, пиктографӣ (ратанг), идеографӣ, иероглифӣ (хати муқаддас) ё ки нигори миной ва фонографӣ (овозӣ). Марҳалаҳои хати фонографӣ: хичогӣ, консонантӣ ва овозӣ. Намунаҳои хати тоҷикон ва давраҳои истифодаи онҳо. Хати кириллӣ ва пайдоиши он.
M6	Давраҳои инкишофи таърихи забонҳои эронӣ Даврабандии таърихии таракқиёти забонҳои эронӣ. Омил ва меъёрҳои асосии ба давраҳои инкишоф ҷудо намудани забонҳои эронӣ: а) аҳди бостон ё худ давраи қадим (аз қадим то асрҳои IV – III п.а.м). б) давраи миёна (асрҳои IV-III п.а.м - асрҳои VII-VIII мелодӣ). в) давраи нав аз асрҳои VIII-IX мелодӣ то рӯзҳои мо. Забонҳои эронии аҳди бостон: забони порсии қадим, забони авестӣ, забони модӣ, забони скифии сарматӣ.

	Маълумоти мухтасари таърихӣ, этникӣ ва забонӣ оид ба кавмҳои мазкур.
M7	Забони порсии қадим Маҳалли пайдоиш ва густаришу интишори забони порсии қадим. Ёдгориҳои хаттии забони мазкур. Катибаи Дорои I (522-486 п.а.м)-матни Багистон (Бесутун), Накши Рустам, катибаҳои Арирама ва Аршома, Куруши қабир, катибаҳои Персеполис, Хуз. Таърихи омӯзиши забони порсии қадим. Саҳми олимону сайёҳони аврупоӣ – Шарден, Корстен Нибур, О.Тиссен, Г.Гротенфенд, дар омӯзишу кашфи асрори хати меҳӣ(фонавӣ). Аҳамияти таърихӣ ёдгориҳои хаттӣ забони порсии қадим дар омӯзишу тадқиқи забон, таърих ва ҷуғрофияи мардуми эронинаҳод.
M8	Хусусиятҳои фонетикӣ забони форсии қадим Фонетикаи забони порсии қадим. Консонантизми таърихӣ. Алифбӯи забони порсии қадим. Системаи хат ва алифбӯи забони порсии қадим. Истифодаи идеограммаҳо (хузворишҳо) дар забони форси қадим.
M9	Хусусиятҳои морфологӣ забони порсии қадим Таснифи ҳиссаҳои номии нутқ. Исм ва сифат дар забони порсии қадим. Категорияҳои ҷамъбандӣ, артикл ва дараҷаҳои сифат. Ҷонишинҳои шахсӣ, бандакҷонишинҳо ҷонишинҳои ишоратӣ, саволӣ, нисбӣ ва таъинӣ. Шумора ва зарф. Пешоянду пасояндҳо. Бо роҳҳои гуногун ташаккул ёфтани асос ва реша. Роҳҳои аз асос сохта шудани реша. Асосҳои феъл. Тарзҳои феъл, сифаҳои феъл. Тасрифи феъл ва асосҳои он. Сифати феълӣ ва масдар
M10	Маълумоти умумӣ дар бораи забони авестӣ Пайдоиш ва омӯзиши «Авесто». Таърихи тадқиқи «Авесто». Дараҷаи омӯзиши забони авестӣ. Аз таърихи тадқиқоти Авесто. «Авесто» маҷмуи матнҳои динӣ зардуштӣ. Қисматҳои то ба мо расидаи «Авесто». Гушоишу ниёиш. Фонетикаи забони авестӣ. Системаи овозҳои авестӣ: садонокҳо, дифтонгҳо ва ҳамсадоҳо. Шеваҳои забони авестӣ.
M11	Грамматика ва лексикаи Авесто Ҳиссаҳои номии нутқ. Гуногуншаклӣ дар Авесто Сохтори морфологӣ забони авестӣ. Маълумот дар бораи ҳиссаҳои номии нутқ. Падежҳо дар забони авестӣ. Таносуби анҷомаҳои падежӣ дар забони авестӣ. Истеъмоли феъл дар забони авестӣ.
M12	Давраи миёнаи забонҳои эронӣ ва инкишофи забон

	Маълумоти умумӣ дар бораи мавқеи ҷуғрофӣ, аҳволи таърихӣ, осори ҳаттӣ ва хусусиятҳои забони кавмҳои эронӣ ва забонҳои эронии даврани миёна: забони суғдӣ, форсии миёна, бохтарӣ, парфӣёнӣ, сакко - хутанӣ, хоразмӣ, фаргонӣ, аланӣ.
M13	Забони порсии миёна ва ёдгориҳои ҳаттии он Забони форсии (тоҷикии) миёна – давоми бевоситаи забони порсии қадим. Истилои Искандари Мақдунӣ ва аз байни рафтани давлати Хохоманишиён. Маҳали пайдоиш, густариш ва интишори забони порсии миёна. Сарчашмаҳои ҳаттӣ ва катибаҳои муҳимтарини забони порсии миёна: Асарҳои мазмуни динӣ ва шаръидошта; Аңдарзу пандномаҳо; Осори дорои мазмунҳои адабӣ, ҳуқуқӣ ва таърихиву ҷуғрофидошта.
M14	Хусусиятҳои морфологӣи забони порсии миёна Исм дар забони порсии миёна. Категорияҳои ҷамъбандӣ, муайянӣ ва номуайянӣ дар исм. Префиксу суффиксҳои исмсоз. Дараҷаҳои сифат. Тағироти овозии шумораҳои микдорӣ. Рохҳои ташаккул ва сохта шудани шумораҳои тартибиву таркибӣ ва касриву ҷудой. Ҷонишинҳои шахсӣ, саволӣ, нафсӣ, таъинӣ, манфӣ. Феъл ва зарф дар забони порсии миёна. Феъл ҷун ҳиссаи нутқ. Категорияҳои шахс, шумора, замон, сиға ва тарз дар забони форсии миёна. Таърихи ташаккули масдар. Зарф. Зарфҳои замону макон ва саволӣ.
M15	Маълумот дар бораи забони парфӣёнӣ Грамматикаи забони парфӣёнӣ. Алифбои парфӣёнӣ. Фонетика. Ҳиссаҳои нутқ. Тағири асосҳо дар исм. Дараҷаҳои сифат. Ҷонишинҳои энклитикӣ, ишоратӣ, пурсишҷонишинҳо, номуайянӣ. Тағироти феълҳо дар забони парфӣёнӣ. Мавҷудияти матнҳо бо забони парфӣёнӣ.
M16	Забони саккоии хутанӣ Грамматикаи забони саккоии хутанӣ. Гурӯҳи забонҳои хутанӣ. Хусусиятҳои забони забони саккоии хутанӣ.
M17	Маълумот дар бораи забони суғдӣ Маълумот дар бораи забони суғдӣ. Худуди паҳншавии ин забон ва минтақаҳои асосии густариши он. Системаи ҳаттии забони суғдӣ. Сарчашмаҳои ҳаттии забони суғдӣ. Гурӯҳҳои махсуси манбаъҳои ҳаттии забони суғдӣ. Давлати Суғд ва гузаштагони мо. Инкишофи сохти грамматикаи забони суғдӣ. Фонетикаи забони суғдӣ. Сохтори морфологияи забони суғдӣ. Системаи феълӣ суғдӣ. Қонуниятҳои «мавзунияти асос» ва инкишофи сохти грамматикаи забони суғдӣ.
M18	Маълумот дар бораи забонҳои бохтарӣ ва хоразмӣ Пайдоиш ва густариши забони бохтарӣ. Ёдгориҳои забони бохтарӣ: Сурхкутал, Ялангтуштеппа Зартеппа, ва Теппаи Шохӣ.

	Алифбои забони бохтарӣ. Хусусиятҳои забони забони бохтарӣ. Ҳиссаҳои номии нутқ. Таркиби лугавии забони бохтарӣ. Бохтари таърихӣ. Минтақаҳои густариши забони хоразмӣ. Сарчашмаҳои ҳаттии забони хоразмӣ. Саҳми Абурайҳон Берунӣ, Замахшарӣ ва Мухтор Зоҳид дар омӯзиши забони хоразмӣ. Фарқияти ҷудогонаи хусусиятҳои забони забони хоразмӣ. Системаи фонетикӣ ва сохтори грамматикӣ забони хоразмӣ. Тадқиқотчиёни забони хоразмӣ.
M19	Забонҳои эронии давран нав Маълумоти мухтасар роҷеъ ба забонҳои ин давра. Таснифоти диалектологӣ онҳо. Забонҳои гурӯҳи гарбӣ: тоҷикӣ, форсӣ, дарӣ, тоҷӣ, толишӣ, курдӣ, лурӣ, гелонӣ, мазандаронӣ, балучӣ, ормурий, порочӣ; гурӯҳи шарқӣ: пашту (афғонӣ), осетинӣ, ягнобӣ; гурӯҳи забонҳои помирӣ. Забонҳои зиндаи дорои хат ва бехат.
M20	Шаклгирии забони дарӣ. Ривочу раванг ва мавқеи забони дарӣ дар давраи Сомониён. Васеъ гардидани доираи истеъмоли он. Ба дараҷаи забони давлатӣ расидани забони дарӣ. Ташаккули забони дарӣ дар Мовароуннаҳр Хуросон. Ба қамол авҷ расидани забони дарӣ дар давраи Сомониён. Сабаби унсурҳои забонҳои гуногунро иқтибос намудани забони дарӣ. Намунаҳои фарҳангии забони дарӣ. Мутабоқати сохти морфологӣ забони дарӣ бо сохти морфологӣ забони адабии ҳозираи тоҷик. Маълумот дар бораи ҳиссаҳои номии нутқ. Синтаксиси забони дарӣ. Мубтадо. Ифодаи муносибатҳои мубтадо ва пурқунанда дар забони дарӣ. Муайянқунанда ва ифодаи он.
M21	Давраҳои ташаккул ва инкишофи забони дарӣ Маълумот доир ба масъалаҳои пайдоиши забони адабии тоҷик. Қорӣ шудани хату алифбои забони арабӣ дар Мовароуннаҳр ва Хуросон. Давраи аввали инкишофи забони адабии тоҷик. Ташаккули забони адабии тоҷик дар асрҳои IX-X. Ба давраҳо ва марҳилаҳо ҷудо кардани таърихи забони адабӣ. Хусусиятҳои ҳоси забони адабии тоҷик дар аҳди давлати мутамаркази Сомониён. Хусусиятҳои асосии забони назм дар асри X. Ёдгориҳои ҳаттии асри X ва мазмуну мундариҷаи онҳо. Забони «Шоҳнома»-и Абӯмансурӣ. Хусусиятҳои луғавии «Худуд-ул-олам». Тафовутҳои семантикӣ қалимаҳо дар забони адабии асри X.
M22	Маълумоти умумӣ дар бораи таърихи забони адабӣ Маълумот дар бораи таърихи забони адабӣ. Роли устодони сухан дар инкишофи забони адабии тоҷик. Саҳми шоирон дар (соҳаи назм) соҳаи ҷаҳон ҷилвагар гардонидани шеърӣ дарӣ. Ба авҷи қамол расидани забони дарӣ то аввалҳои асри XIII.

M23	Хусусиятҳои лексикӣ ва грамматикӣ забони осори ҳаттии асрҳои IX-X Хусусиятҳои лексикӣ забони адабии тоҷик дар асри X. Таркиби луғавӣ забони адабии тоҷик дар асрҳои IX-X ва мавқеи калимаҳои иқтибосӣ. «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ ва аҳамияти он. Хусусиятҳои грамматикӣ забони адабии тоҷик дар асрҳои IX-X. Вазифаи грамматикӣ исм, сифат, шумора ва ҷонишин. Феъл ва хусусиятҳои грамматикӣ он дар забони адабии асри X. Калимасозии зарф дар забони адабӣ. Ҳиссаҳои ёридиҳандаи нутқ ва вазифаҳои грамматикӣ онҳо дар осори адибони асрҳои IX-X.
M24	Маълумот дар бораи синтаксиси забони адабии тоҷик дар асри X Бо соддагӣ ва равоии худ ба забони зиндаи халқ наздик будани забони адабии асри X. Мавқеи артикли номуайянии -е дар назм ва наср. Алокаи аъзоҳои ҷидаи ҷумла бо пайвандҳои ва, у; Морфемаи -о ҳангоми нидои риторикӣ, мухотаб (дар назм).
M25	Рӯдакӣ - асосгузори забони адабии тоҷик Осори Рӯдакӣ ҳамчун сарчашмаи ташаккули забони адабии тоҷик. Рӯдакӣ ва хизматҳои шоёни ӯ дар ташаккули забони адабии тоҷик. Унсурҳои нутқи гуфтугӯӣ дар ашъори Рӯдакӣ. Мавқеи калимаҳои иқтибосӣ дар ашъори шоир. Ибораҳои рехта ва таъбирҳои маҷозӣ дар шеърҳои ӯ. Забон ва услуби ашъори Рӯдакӣ аз дидгоҳи олимони.
M26	Мавқеи Фирдавсӣ дар инкишофи забони адабии тоҷик Мавқеи Фирдавсӣ дар таърихи забони адабии тоҷик. «Шоҳнома» намунаи дурахшони ёдгории ҳаттии асри X. Корбасти вожаҳо дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Мавқеи синонимҳо, таркибҳои феълӣ, калимаҳои гуфтугӯӣ-халқӣ, ибораҳои рехта, зарбулмасалҳои халқӣ ва хусусиятҳои онҳо дар «Шоҳнома».
M27	Инкишофи забони адабии тоҷик дар асрҳои XI-XIII Ба вучуд омадани насри классикӣ ва аҳамияти он, дар инкишофи забони адабии тоҷик. «Қобуснома» ва хусусиятҳои забони он. «Сафарнома» ва махсусияти он. Хусусияти луғавӣ онҳо. Фонди асосии луғавӣ ва сохти грамматикӣ забони адабии тоҷик дар асрҳои XI-XIII.
M28	Забони адабии тоҷик дар асрҳои XIII-XV ва ба вучуд омадани насри содда ва мураккаб Мавқеи забони адабии тоҷик дар асрҳои XIII-XV. Забон ва услуби асрҳои насри ин давра. Забони «Ҷомеъ-ул-ҳикоят»-и Муҳаммад Авфии Бухорӣ. Хусусияти луғавӣ «Гулистон»-и Саъдии Шерозӣ ва аҳамияти он. Хусусиятҳои забони асрҳои асри XV. Аҳамияти асрҳои ин давра (асрҳои XIII-XV) дар пешрафти

	забони адабии тоҷик.
M29	Забони адабии тоҷик дар асрҳои XVI ва XIX Забони адабии тоҷик дар асрҳои XVI-XVIII. Хусусияти луғавии асарҳои ин давра. Махсусияти ба худ хоси забони «Бадоеъ-ул-вақоъ»-и Заӣриддин Муҳаммад Восифӣ.
M30	Забони назм дар охири асри XIX Афзоиши майли наздикшавӣ ба забони зинда дар назми асри XIX. Таҳлили забон ва услуби назми адибони маорифпарвар: Шохин, Саъдо, Ҳайрат.
M31	Вазъияти забони адабии тоҷик дар ибтидои асри XX Шароити зиндагӣ ва таърихии Осиёи Миёна дар асри XX. Ғалабан равиҳои соддаҷавӣ бар равиҳои душворнаҷавӣ анъанавӣ. «Тӯҳфаи аҳли Бухоро»-и Мирзо Сироҷи Ҳаким ва «Тазҳиб-ус-сибён» - С.Айнӣ.
M32	Забони асарҳои Қорӣ Раҳматуллоҳи Возех. Адибони маорифпарвар ва хизматҳои онҳо дар инкишофи забони тоҷикӣ. Аҳмади Дониш ва мавқеи ӯ дар инкишофи забони адабии тоҷик. Хусусиятҳои забони асарҳои ибтидои асри XX.
M33	Забони асарҳои Аҳмади Дониш Забон ва тарзи баёни адабиёти охири асри XIX ва ибтидои асри XX. Мавқеи калимаҳои гуфтугӯӣ-ҳалқӣ дар асарҳои Аҳмади Дониш ва аҳамияти онҳо. Истифодаи калимаҳои туркӣ-ӯзбекӣ дар осори Аҳмади Дониш ва сабабҳои иҷтимоӣ ва таърихии он. Иқтибоси калимаҳои русӣ-байналмилалӣ дар осори Аҳмади Дониш ва зарурати он. Хусусиятҳои грамматикӣ забони осори Аҳмади Дониш. Хусусияти номуайяни дар байни забони адабии пешина ва ҳозираи тоҷик.
M34	Забони адабии тоҷик ва Садриддин Айнӣ Садриддин Айнӣ ва матбуоти тоҷик дар солҳои 20-30. Мавқеи матбуоти даврӣ дар ҳаёти сиёсӣ, адабӣ ва ҷамъиятии халқи тоҷик. Забон ва услуби матбуоти даврӣ ва мавқеи он дар солҳои 20. Хизматҳои бузурги устод Айнӣ дар инкишофи забони адабии тоҷик. Садриддин Айнӣ ва забони халқӣ. Гуфтаҳои устод Айнӣ оиди матбуоти даврӣ ва забони халқ.
III Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулоти амалӣ: амалӣ (А) Мавзӯҳои машғулоти амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зайл аст:	
A1	Мавқеи давлатҳои аввалин дар рушди такомули забон.
A2	Таҷзияи оилаи забонҳои ҳиндуаврупоӣ.
A3	Хат ва навҳои он.
A4	Тавсифи ҳиссаҳои нутқ дар матнҳои қадим.
A5	Таҳлили асосҳо ва ғайраҳои феъл дар забони форсии қадим.

A6	Таҳлили лексикӣ ва грамматикӣи ҷумлаҳо дар «Катибаи Бесутун»
A7	Алифбон авестой дар аҳди Сосониён.
A8	Ҳиссаҳои номии нутқ дар забони авестой.
A9	Системаи ҳат дар давраи миёна.
A10	Фонетикаи забони порсии миёна.
A11	Ҳиссаҳои номии нутқ дар забони порсии миёна.
A12	Синтаксисии забони порсии миёна.
A13	Ҳиссаҳои номии нутқ дар забони парфӣиён.
A14	Тавсифи ҳиссаҳои нутқ дар забони саккоии хутанӣ.
A15	Ҳусусияти лексикӣи забони асрҳои IX-X.
A16	Имло ва талаффузи дарӣ.
A17	Ҳусусиятҳои морфологияи забони дарӣ.
A18	Синтаксисии забони дарӣ.
A19	Хизматҳои Рӯдакӣ дар ташаккули забони адабии тоҷик
A20	Ҳусусияти лексикӣи «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ
A21	Ҳусусияти грамматикӣи «Шоҳнома».
A22	Таҳлили лингвистӣи «Қобуснома».
A23	Таҳлили лингвистӣи «Сафарнома».
A24	Ҳусусиятҳои луғавӣи «Гулистон»-и Саъдии Шерозӣ ва аҳамияти он.
A25	Махсусияти ба ҳуд хоси забони «Бадоеъ-ул вақоеъ»-и Восифӣ.
A26	Ҳусусиятҳои забонии «Савонех-улмасолик»-и Возех.
A27	Забони асарҳои Аҳмади Дониш.
A28	Ҳусусиятҳои грамматикӣи забони асарҳои Аҳмади Дониш
A29	Хизматҳои бузурги устод Айнӣ дар инкишофи забони адабии тоҷик.
A30	Садриддин Айнӣ ва матбуоти тоҷик дар солҳои 20-30.
III. Шакли машғулоти семинарӣ (C)	
C1	Муҳокима ва фикру андешаҳо дар атрофии ҳат ва забонҳои аввалин.
C2	Муҳокима ва фикру мулоҳизаҳо дар атрофи китоби олимони эроншинос Оранский И.Н. «Введение в иранскую филологию»
C3	Диалектҳои забонҳои эронӣ
C4	Нақши Авесто дар таърихи забони тоҷикӣ
C5	Ҳиссаҳои номии нутқ дар забони авестой
C6	«Катибаи Бесутун» яке аз манбаъҳои ҳаттии қадимтарин.
C7	Таҳлили лексикӣ ва грамматикӣи ҷумлаҳо дар «Катибаи Бесутун».
C8	Муҳокимаи китоби Ардашер Каримов «Таҳлил ва лексикӣ-грамматикӣи матнҳои тоҷикӣи қадим»
C9	«Катибаи Ариямна – табақи тилло». Таҳлили лексикӣ ва грамматикӣи ҷумлаҳои ин матн.

C10	Мухокима ва таҳлили матни «Хрестоматияи забони паҳлавӣ»-и А.Каримов.
C11	Маълумот онди «Корномаи Ардашери Бобакон». Таҳлили лексикӣ ва грамматикӣи ҷумлаҳои ин матн.
C12	Таҳлили лексикӣ ва грамматикӣи ҷумлаҳои дар достони «Дарахти Асурик ва буз».
C13	Мавқеи иероглиф, идеограмма, хетерограмма (хузвориши)ҳо дар таърихи забони тоҷикӣ
C14	Забони сугдӣ
C15	Мухокима ва таҳлили повести «Деваштиҷ».
C16	Пайдоиши забони бохтар
C17	Осори хаттии забони хоразмӣ.
C18	Мухокима ва фикру мулоҳизаҳо дар атрофи китоби Қутбиддин Мухторӣ «Хусусиятҳои луғавию услубии ашъори Рӯдакӣ»
C19	Осори Рӯдакӣ ҳамчун сарчашмаи ташаккули забони адабии тоҷик.
C20	«Шохнома»-и Фирдавсӣ ва хусусиятҳои забони он.
C21	Забони «Бӯстон»-и Саъдии Шерозӣ
C22	Хусусияти луғавии «Гулистон»-и Саъдии Шерозӣ
C23	Забони адабии тоҷик дар давраи маорифпарварӣ
C24	Забон ва услуби шоирони маорифпарвар
C25	Забон ва услуби матбуоти даврӣ ва мавқеи он дар солҳои 20
C26	Садриддин Айний ва забони халқӣ.

IV Таълими мустақилона ва корҳои мустақилона
Аз рӯйи фанни “Таърихи забон” мавзӯҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

№	Мавзӯҳои кори мустақилона
1.	Мавқеи давлатҳои аввалин дар рушди такомули забон
2.	Пайдоиши хат ва забонҳои аввалин
3.	Аҳамияти таърихӣ ёдгориҳои хаттии забони порсии қадим дар омӯзишу тадқиқи забон, таърих ва ҷуғрофияи мардуми эронинажод
4.	Таърихи тадқиқи «Авесто»
5.	Падежҳо дар забони авестӣ.
6.	Асосҳои феъл дар забони форсии қадим.
7.	Тавсифи ҳиссаҳои нутқ дар матнҳои давраи қадим
8.	Исмҳои хос дар давраи қадим ва таҳлили лексикӣи онҳо
9.	«Деваштиҷ» ва аҳамияти он ба забони адабӣ
10.	Маҳали пайдоиш, густариш ва интишоори забони порсии миёна.
11.	Таҳлили ҳиссаҳои нутқ дар матнҳои давраи миёна
12.	Системаи фонетикӣ ва сохтори грамматикӣи забони бохтарӣ
13.	Ҳиссаҳои номии нутқ дар забони парфӣёнӣ

14.	Корбасти пайвандакҳо дар осори асри IX-X
15.	Лексикан динию ирфонии осори Рӯдакӣ
16.	Маҷоз ва навъҳои он дар ашъори Рӯдакӣ
17.	Корбасти синонимҳо дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ
18.	Истифодаи антонимҳо дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ
19.	Зарбулмасалҳои халқӣ ва хусусиятҳои онҳо дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ
20.	«Қобуснома» ва хусусияти забони он
21.	Хусусияти луғавии «Гулистон»-и Саъдии Шерозӣ
22.	Корбасти синонимҳо дар газалиёти Саъдӣ
23.	Забони «Бадоеъ-ул вақоеъ»-и Восифӣ
24.	Забони «Наводир-ул вақоеъ»-и Аҳмади Дониш
25.	Калимаҳои иқтибосӣ дар ашъори Аҳмади Дониш ва аҳамияти онҳо
26.	Хизматҳои бузурги устод Айнӣ дар инкишофи забони адабии тоҷик
27.	Ибораҳои рехта дар «Дохунда»-и Садриддин Айнӣ
28.	Корбасти пайвандакҳо дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ
29.	Калимаҳои халқӣ-гуфтугӯӣ дар «Марги судхӯр»-и Садриддин Айнӣ

Донишчӯ дар натиҷаи азхудкунии мавзӯҳои кори мустиқилона доир ба давраҳои таърихӣ таърихи забони тоҷикӣ, хусусиятҳои забон ва нутқ, масъалаҳои забон ва ҷамъият, пайдоиши забон ва таракқиёти таърихӣ он, қисмати фонетика ва унсурҳои таркибии он ва забоншиносии психологӣ маълумоти назарӣ пайдо мекунад.

Дар асоси аз худ намудани мавзӯҳои мазкур донишчӯён оиди пайдоиши забоншиносии умумӣ, равияҳои гуногуни забоншиносӣ, лексикология ҳамчун як қисми илми забоншиносӣ, соҳаҳои этимология, морфология, синтаксис ва услубшиносӣ, ҳодисаҳои овозии забоншиносӣ, масъалаҳои ҳиҷо дар илми забоншиносӣ, таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ, истилошот ва хусусиятҳои соҳавии он, омил ва сабабҳои ба забон воридшудани вожаҳои иқтибосӣ маълумоти назарӣ пайдо мекунад.

3.	V.Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетентсияҳои ташаккулёбанда) Донишчӯ дар натиҷаи азхудкунии фан: •Дар заминаи баррасии Таърихи забони тоҷикӣ донишчӯён ба ташаккули шахсияти баркамоли нақӯахлоқи фасеҳбаёну соҳибсалиқа кӯмак расонидан; дар бораи хусусиятҳои хоси забонҳои эронӣ ва давраҳои таракқиёти он, қисматҳои забон ва вичағҳои он, шаклгирии забони дарӣ, пайдоиши забони адабӣ ба тасаввуроти муайян соҳиб бошад; •Оиди қонуниятҳои дохилӣ ва инкишофи омилҳои ташаккули он, дараҷаи тадқиқи таърихи забони тоҷикӣ ва инкишофи сифатҳои микдории он маълумоти назарӣ дошта бошад;
----	--

	• Дар бораи равобиту пайвандҳои забони тоҷикӣ бо забонҳои халқҳои дигар дар қараёни таълими фан истифода намудан; бо тадқиқоти илмӣ фанӣ мавриди назар қомилан ошноӣ доштан ва дар фаъолияти касбӣ аз онҳо самаранок истифода намудан малака ҳосил намояд;
4.	VI. Методҳо ва технологияҳои таълим: • маърузаҳо • кейс-стадиҳои интерфаъл; • семинар (мантиқан фикр қардан, саволу ҷавоби тезкор); • машғулотӣ амалӣ; • бо гурӯҳҳо қор қардан; • тақдирот намудан; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • ассисментҳо; • лоиҳаҳо барои ҳимоя қардан ва бо ҷамоа қор қардан.
5.	VII. Талабот барои гирифтани қредитҳо: Пурра аз худ намудани мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супориш ва вазифаҳо дар шаклҳои назорати ҷорӣ, марравӣ ва мушоҳидаҳои мустиқилона доир ба қараёни омӯзиш, аз рӯйи назорати нисой супоридани қори хаттӣ.

АДАБИЁТҲОИ АСОСӢ:

- 1 Адашуллоева Г., Маҷитова С. Таърихи забони тоҷикӣ. Васоити таълимӣ, қисми 1. – Самарқанд: нашриёти ДДС, 2024. – 156 с.
- 2 Герценберг Л.Г., Додихудоев Р.Х. Таърихи забони тоҷикӣ. – Душанбе, 1983.
- 3 Истамова М. Таърихи забони адабии тоҷик. Самарқанд – 2006.
- 4 Мухторов З. Таърихи забони тоҷикӣ. - Душанбе: Ҳумо, 2003. – 150 с

АДАБИЁТИ ИЛОВАӢ:

- 5 Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ёзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, “Ёзбекистон” НМИУ, 2017. – 29 б.
- 6 Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. “Ёзбекистон” НМИУ, 2017. – 47 б.
- 7 Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ёзбекистон” НМИУ, 2017. – 485 б.
- 8 Воҳидов А. Материалҳо аз таърихи забони адабии тоҷик. Самарқанд – 2001.
- 9 Воҳидов А. Фарҳангшиносии тоҷику форс- Самарқанд – 2006.
- 10 Ғафуров Б. Таджики. Древнейшая, древняя и средневековая история. -

Душанбе: Ирфон, 1989.	
11	Зеймал Е. Кушанская эронология. – Москва: Наука, 1968.
12	Каримов А. Хрестоматияи забони пахлавӣ. – Душанбе, 1980;
13	Каримов А. Таҳлили лексикӣ – грамматикӣ матиҳои тоҷикӣ қадим. Душанбе, 1985;
14	Қуронбеков А. Форс тили лексикологияси. – Тошкент, 2009. – 108 б.
15	Оранский И.М. Иранские языки – Москва, 1965.
16	Оранский И.М. Введение в иранскую филологию – М.: Наука, 1980
17	Основы иранского языкознания. Древнеиранские языки. – Москва, 1979.
18	Основы иранского языкознания, Среднеиранские языки. – Москва, 1981;
19	Основы иранского языкознания, Новоиранские языки. – Москва, 1983;
20	Расторгуева В.С. Среднеперсидский языки. – Москва: Наука, 1966;
21	Мухторӣ Қ. Хусусиятҳои луғавию услубии ашъори Рӯдакӣ. - Душанбе, 2006;
22	Саймиддинов Д. Вожашиносии забони форсии миёна. – Душанбе, 2001;
23	Рауфов Х. С. Айнӣ ва инкишофи лексикаи забони адабии тоҷик. – Душанбе: Дониш, 1978.
24	Ҳалимов С. Таърихи забони адабии тоҷик. – Д.: Ирфон, 1975;
25	Ҳалимов С. С.Айнӣ ва баъзе масъалаҳои инкишофи забони адабии тоҷик. – Д.: Дониш, 1976.
МАНБАЪҲОИ АҲБОРӢ:	
26	www.ziyounet.uz/ru/people/abdurauf-fitrat
27	aphorisme.ru/about-authors/fitrat/...
28	images.yandex.ru/Абдурауф Фитрат
29	tg.wikipedia.org Садриддин Айнӣ
7.	Дастури фан 24 августи соли 2024 таҳти баённомаи рақами 1 дар шӯрои таълимӣ-услубии Донишгоҳи давлатии Самарканд ба номи Ш.Рашидов маъқул карда шудааст.
8.	Масъулон ба фан/модул: Г.Адашуллоева – доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС ба номи Ш.Рашидов
9.	Муқарризон: С.Мачитова - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов (tel:(91) 535 44 49) Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти Донишгоҳи педагогии Ўзбекистон ва Финландия (tel:(91) 314 46 18)

Гуруҳи корни масъул барои таҳияи дастурҳои фан ва супоришоти таълими мустақилона дар асоси фармони 301-у Университет дар санаи 16 августи соли 2024:

Ранс – А.Носиров

Мудири кафедра:

Декани факултет:

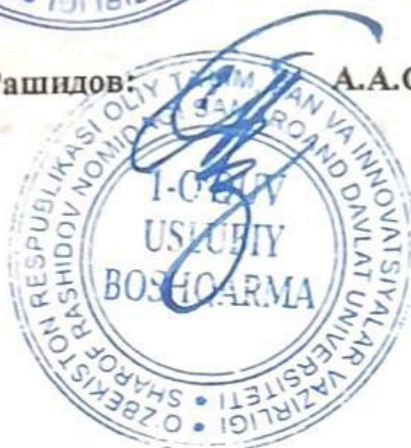
Проректори 1-уми корхон

таълимин ДДС ба номи Ш.Рашидов:

дотс. С.Хучакулов

проф. Ж.Элтазаров

А.А.Солеев



Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси доценти
Г.Адашуллоеванинг «Тожик тили тарихи» фанидан тайёрланган таълим
дастурига

ТАҚРИЗ

Тақдим этилаётган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талаблари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарт ива Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги меъёрий ҳужжатларнинг кўрсатмаси асосида тузилган.

Таълим дастурининг кириш қисмида муаллиф ўқитиладиган фаннинг мақсад ва вазифалари, шунингдек ўқитиш усуллари кўрсатилган.

Таълим дастурида қадимги тожик тили тарихининг ўрганиш усуллари, ҳиндуавруппо гуруҳига манлуб тилларнинг шаклланиш омиллари, ривожланиш қонунияти, шунингдек эроний тиллар тарихининг ўзига хос хусусиятларини ёритиш кўзга тутилган. Дасур муаллифи қадимги тожик тили тарихига доир мавжуд адабиётлар, тил тарихини ёритиш масалаларига бағишланган машҳур симолар, тожик тили тарихига тегишли илмий манбалар ва адабиётлар билан талабаларни таништириб боришини режалаштирилган.

Таълим дастурида тожик тили тарихи фани тожик тили ва адабиёти мутахассислигининг етакчи фанларидан бир эканлигини ҳисобга олиб, мавзуларнинг бир қисми талабаларнинг мустақил ишлашига тавсия этилган.

Муаллиф Г.Адашуллоева томонидан тузилган «Тожик тили тарихи» таълим дастурини амалиётга жорий этишини тавсия этаман.


Холмурод Муртазоев,
Тожик филологияси ва хорижий Шарқ
тиллари кафедраси катта ўқитувчиси,
филология фанлари бўйича фалсафа доктори(PhD)

Шароф Рашидов номидаги Самарканд давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарк тиллари кафедраси доценти
Г.Адашуллоеванинг «Тожик тили тарихи» фанидан тайёрланган таълим
дастурига

ТАҚРИЗ

Тақризга тақдим этилаётган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талаблари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги меъёрий ҳужжатларининг кўрсатмаси асосида тузилган.

Таълим дастурининг кириш қисмида муаллиф ўқитиладиган фаннинг мақсад ва вазифалари, шунингдек ўқитиш усуллари кўрсатилган.

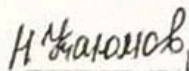
Таълим дастурида қадимги тожик тили тарихининг ўрганиш усуллари, ҳиндуавруппо гуруҳига мансуб тилларнинг шаклланиш омиллари, ривожланиш қонунияти, шунингдек эроний тиллар тарихининг ўзига хос хусусиятларини ёритиш кўзга тутилган. Дасур муаллифи қадимги тожик тили тарихига доир мавжуд адабиётлар, тил тарихини ёритиш масалаларига бағишланган машҳур симолар, тожик тили тарихига тегишли илмий манбалар ва адабиётлар билан талабаларни таништириб боришини режалаштирилган.

Таълим дастурида тожик тили тарихи фани тожик тили ва адабиёти мутахассислигининг етакчи фанларидан бир эканлигини ҳисобга олиб, мавзуларнинг бир қисми талабаларнинг мустақил ишлашига тавсия этилган.

Муаллиф Г.Адашуллоева томонидан тузилган «Тожик тили тарихи» таълим дастури амалиётга жорий этишини тавсия этаман.



Каюмов Нодир Найимович
Ўзбекистон-Финландия педагогика институти
Бошланғич таълим ва гуманитар фанлар
факултети «Бошланғич таълим методикаси»
кафедраси катта ўқитувчиси филология
фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)



NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
XODIMLAR BO'LIMI BOSHIGI



